

Євген ПЕРЕБИЙНІС,
Надзвичайний і Повноважний Посол України
в Чеській Республіці

«ЧЕХІЯ Є НЕЗМІННОЮ ТА ОДНІЄЮ З НАЙБІЛЬШИХ СОЮЗНИЦЬ НАШОЇ ДЕРЖАВИ»

– Ваша Високоповажносте, свого часу Ви були Надзвичайним і Повноважним Послом України у Швеції та Латвії, а в інтерв'ю неодноразово зазначали про тісні особисті зв'язки в Чехії. Можливо, є ще держави, у яких Ви б хотіли провадити дипломатичну діяльність?

– Справді, Чеська Республіка посідає особливе місце в моїй дипломатичній кар'єрі. Я розмовляю чеською мовою, непогано обізнаний із тутешніми менталітетом, історією та сучасною політикою, а також маю в Чехії досить непогані кон-

такти, зокрема й на високому політичному рівні, що дає мені змогу ефективно захищати тут інтереси України та забезпечувати підтримку нашої держави на міжнародній арені. Водночас я залюбки згадую роботу у Швеції та Латвії – країнах, які також дуже близькі моему серцю.

Утім називати конкретні країни, у яких прагну попрацювати, було б із мого боку не дуже коректно. Дипломатична служба дещо схожа на військову – рішення, де й коли ти будеш найкориснішим і найефективнішим, ухвалює Міністр закордонних справ і, врешті, Президент України. Зважають як на досвід дипломата, його зв'язки, знання мов, так і на ситуацію в потенційній країні перебування, актуальні виклики перед Україною у відповідному регіоні. Тому здебільшого йдеться не так про бажання

чи його відсутність, як про необхідність виконувати завдання, що їх тобі доручило керівництво держави. Але, звісно ж, ідеальна ситуація – це тотожність між потребами держави й твоїми вподобаннями. У такому разі посол працює найефективніше.

– *Як Ви оцінюєте рівень двосторонньої співпраці між Україною і Чехією?*

– Українсько-чеські відносини традиційно дружні – передусім завдяки давнім історичним зв'язкам між нашими країнами. Незважаючи на всі труднощі й обмеження, що їх спричинила пандемія COVID-19, наші держави не припиняли комунікації, хоч і довелося адаптуватися до непередбачених викликів та по-новому організовувати роботу за допомогою сучасних технологій і засобів онлайн-зв'язку.

Навіть в умовах суворих епідеміологічних обмежень мені вдавалося підтримувати постійний контакт з Урядом Чеської Республіки, Сенатом (верхня палата) та Палатою депутатів (нижня) Парламенту Чехії, а також безпосередньо із чільними посадовцями тамтешнього Міністерства закордонних справ. Завдяки цьому ми оперативно давали раду всім питанням, що поставали у двосторонніх відносинах, а також узгоджували спільні дії в межах роботи міжнародних організацій.

Наразі на Чеську Республіку чекають визначальні для неї парламентські вибори, результати яких зумовлять напрям розвитку й політику держави на найближчі чотири роки. Зрозуміло, що і пандемія, і парламентська виборча кампанія трохи відтіснили зовнішню політику вбік. Проте це ніяк не вплинуло на підтримку за головними для України напрямками – ідеться насамперед про нашу боротьбу проти російської агресії, а також інтегрування України до ЄС і НАТО. Із цих питань Чехія є незмінною та однією з найбільших союзниць нашої держави, дуже чітко й недвозначно підтримує дії та прагнення українців.

На мою думку, сучасні відносини між Україною і Чехією – найпозитивніші й найконструктивніші за всю новітню історію українсько-чеської співпраці, яку було започатковано після відновлення незалежності України (1991 р.) та виникнення Чеської Республіки, що постала внаслідок розпаду Чехословаччини (1993 р.). Перекоаний, що саме в такому дусі наші відносини розвиватимуться й у найближчому майбутньому.

– *Які напрями співпраці між Україною та Чехією Ви вважаєте пріоритетними?*

– Двосторонні відносини між державами – це завжди комплекс питань, розв'язання яких потребує системного підходу. Мені приємно констатувати, що сучасний рівень політичного діалогу між Україною та Чехією і загалом стан співпраці між нашим дружніми державами дають змогу конструктивно узгоджувати будь-які питання українсько-чеського порядку денного.

Україна важливий наразі розвиток економічної співпраці, яка потребує особливої уваги в умовах глобального падіння економічних показників у всьому світі через пандемію COVID-19. Однак і попри це нам удалося зберегти її потенціал та загалом досягти непоганих результатів. 2020 року товарообіг між нашими країнами сягнув 1799 млн дол. США, а за п'ять перших місяців 2021 року обсяг торгівлі вже зріс на 79,2%, як порівняти до торішнього аналогічного періоду. Водночас український експорт зріс на 97%. Є всі підстави сподіватися, що 2021 рік стане рекордним за обсягами торгівлі між Україною і Чехією.

Україна та Чехія ефективно співпрацюють у міжнародних організаціях, зокрема в ООН, ОБСЄ та Раді Європи, а також у межах відносин нашої держави з ЄС і НАТО. Підтримка Чехії на цьому шляху для нас украї важлива. Крім того, значні перспективи має взаємодія України з регіональними організаціями, членом яких є Чехія, зокрема з Вишеградською четвіркою.

Окремо слід зазначити, що виявом солідарності та дружньої підтримки з боку Чехії було надання Україні протягом 2020–2021 років гуманітарної допомоги на суму понад 50 млн грн для боротьби з пандемією COVID-19.

– До речі, про торговельну співпрацю. На Вашу думку, у яких царинах потенціал наших відносин використано не повністю? За якою схемою посольство співпрацює із чеськими інституціями, що відповідають за торговельні зв'язки, скажімо, з Торгово-промисловою палатою?

– Сфер, де маємо значний нереалізований потенціал співпраці України та Чехії, ще є чимало. Передусім очікуємо, що економічна інтеграція України в ЄС спонукатиме до розширення виробничої кооперації українських і чеських компаній, а ще до активного залучення чеського бізнесу й інвестицій в Україну. У цьому контексті ми активно співпрацюємо з українськими та чеськими об'єднаннями ділових кіл, зокрема з торгово-промисловими палатами України та Чехії. Маємо позитивний досвід проведення низки спільних бізнес-заходів. До цього процесу також активно долучається Рада експортерів та інвесторів при МЗС України.

Україна та Чехія мають чималі можливості для розширення співпраці в традиційних і високотехнологічних секторах реальної економіки, збільшення обсягів торгівлі послугами.

Маємо перспективи для посилення двосторонньої взаємодії в енергетичній царині. Ідеться про участь українських і чеських компаній у спільних проектах із модернізування й інтегрування українських електромереж у європейську систему передачі електроенергії, підвищення рівня безпеки експлуатування українських АЕС, технологічного оновлення нафтогазотранспортної системи, розвитку відновлювальної енергетики та покращення енергоефективності тощо.

Україна та Чехія також можуть суттєво збагатити співпрацю в транспортній сфері, що дасть змогу реалізувати транзитний потенціал обох країн, повноцінно використовувати залізничну й автомобільну транспортну інфраструктуру та поступово лібералізувати відносини в цій царині, зважаючи на послідовне впровадження в Україні Угоди про асоціацію з ЄС.

Є також можливості для активнішої кооперації та реалізування проєктів агропромислового сектора – насамперед у контексті збільшення обсягів постачання продукції харчової промисловості України на чеський ринок.

Значні перспективи має посилення міжрегіональної взаємодії, а надто з огляду на реформу з децентралізації управління, що нині триває в Україні, та значні повноваження чеських регіонів (країв) у соціально-економічній і фінансовій сферах. Протягом останніх років за активної підтримки посольства було укладено низку угод про співпрацю між українськими та чеськими регіонами й містами.

– Пане Посол, Чехія послідовно виступає за збереження територіальної цілісності й суверенітету України, попри проросійські настрої частини населення та навіть Президента Мілоша Земана. На чому ґрунтується незмінна підтримка нашої держави?

– Передусім таку підтримку зумовлює збіжний історичний досвід чехів. Я маю на увазі, зокрема, так звану Мюнхенську змову 1938 року, коли за мовчазного потурання європейських держав Гітлер майже безперешкодно захопив частину Чехословаччини, а ще те, як 1968 року її окупували війська країн Варшавського договору. Ці історичні травми дають чехам змогу краще, ніж будь-кому іншому, зрозуміти те, що зараз переживає Україна: російську окупацію частини території та її збройну агресію проти нашої держави. Як із боку багатьох чеських політиків, так і від звичайних людей ми відчуваємо потужну підтримку в нашій боротьбі, за що ми їм, звісно, дуже вдячні.

Що ж стосується Президента Чехії Мілоша Земана: справді, час від часу він виголошує заяви, з якими ми не можемо погодитися. Я зараз не хотів би аналізувати причини такої його позиції. Скажу лише, що в Чехії зовнішньою політикою керує не президент, а уряд. Так от, із боку чинного Уряду Чехії ми відчуваємо повну підтримку суверенітету й територіальної цілісності України, зокрема й щодо продовження санкційного тиску на Росію за її агресивні дії в нашій державі.

– У квітні 2021 року Чехія звинуватила Росію в причетності до вибуху 2014 року на чеському складі боєприпасів і вислала частину російського диппредставництва через підозру в причетності російської служби розвідки. На Вашу думку, що зумовило таке радикальне рішення? Чи вплине погіршення відносин із Росією на співпрацю Чехії та України?

– Таку жорстку реакцію зумовила наявність переконливих доказів причетності співробітників російських спецслужб до вибухів на чеському складі боеприпасів у жовтні та грудні 2014 року, унаслідок чого загинули двоє громадян Чехії, а Чеській державі було завдано величезних матеріальних збитків. Протягом останніх років чесько-російські відносини й так були доволі прохолодні через цілу низку деструктивних дій Росії проти цієї країни. Тепер, після логічних і справедливих дій Чехії, що полягали у видворенні з держави численних російських шпигунів, які працювали під дипломатичним прикриттям, ці відносини, вочевидь, узагалі на деякий час буде заморожено.

До речі, Міністр закордонних справ України Дмитро Кулеба був одним із перших іноземних керівників зовнішньополітичних відомств, які висловили солідарність із Чехією у зв'язку із цими подіями. У своїй телефонній розмові із чеським колегою Якубом Кулганеком він на знак підтримки та задля посилення дипломатичної присутності Чехії в нашій державі запропонував переспрямовувати до України чеських дипломатів, яких Росія вислала у відповідь.

Що ж стосується того, як уся ця ситуація може вплинути на українсько-чеські відносини, то хотів би зауважити, що ми в роботі із Чехією орієнтуємося суто на спільні інтереси та пріоритети й намагаємося розбудувувати їх так, аби вони якнайменше залежали від подій в інших країнах, зокрема в Росії.

– *Російська держкорпорація «Росатом» подавала свою кандидатуру на будівництво енергоблока атомної станції «Дуковани», однак Уряд Чехії ухвалив рішення не допустити «Росатом» до тендера. Водночас Чехія пов'язана з газопроводом «Північний потік» через німецький трубопровід «Eugal». Як Ви оцінюєте ризики для України, зважаючи на співпрацю Європи та Росії в енергетичній царині?*

– Україна категорично проти добудовування газопроводу «Північний потік 2» в обхід традиційного та надійного українського маршруту транспортування газу в Європу. Цей проект не лише суперечить енергетичній стратегії ЄС щодо диверсифікації джерел поставок, а й сприятиме посиленню монопольних позицій «Газпрому» на європейському газовому ринку. Загалом же, якщо газопровід таки запрацює, це значно послабить безпеку не лише України, а й цілої Європи.

– *Чехія – держава, яка з пострадянської республіки трансформувалась у впливову країну-учасницю ЄС і НАТО. Який досвід Україна могла б запозичити в Чехії на шляху до євроатлантичної інтеграції?*

– Нині триває активний перехід Збройних сил України на стандарти НАТО. Досвід Чехії для нас цікавий насамперед у сфері організації логістичного забезпечення. До 2020 року існував Трастовий фонд НАТО з логістики

та стандартизації. Діяльність цього фонду було спрямовано на підтримку процесу реформування відповідних систем у Збройних силах України, а однією з країн, що його очолювали, була саме Чехія. Це питання й донині актуальне.

Окрім цього, Україна зацікавлена в чеській допомозі під час реформування Військової служби правопорядку в Збройних силах України із залученням досвіду структур військової поліції країн НАТО.

Також чеська сторона ділиться з нами своїм досвідом у царині військової медицини. Російсько-окупаційні війська не припиняють щоденних обстрілів наших підрозділів, що, на превеликий жаль, призводить до бойових утрат як загиблими, так і пораненими. Тому військовій медичній виконують надзвичайно важливу роботу й іноземний досвід тут завжди потрібен.

– *Пане Посол, чи можете розповісти про українсько-чеську співпрацю у військово-технічній сфері й окреслити основні виклики в цій галузі?*

– Військово-технічна співпраця є специфічною цариною відносин, і доступ до цієї інформації переважно обмежено. Не вдаючись у подробиці, можу сказати, що Чехія є одним із наших головних партнерів у цій сфері. Чехія – одна з небагатьох країн світу, яка ще 2017 року зняла всі законодавчі та технічні перешкоди для експорту в Україну продукції ВПК. Ця співпраця нині розвивається надзвичайно динамічно та взаємовигідно. Також триває робота над низкою спільних проєктів, які підвищують бойові спроможності Збройних сил України.

– *Країни Вишеградської четвірки, зокрема й Чехія, 2020 року ініціювали проєкти в межах програми «V4 East Solidarity Programme for the Eastern Partnership Countries», що має на меті сприяти європейському розвитку держав Східного партнерства. Які досягнення цієї програми?*

– Хотів би наголосити, що зазначену програму започаткували саме під час чеського головування у Вишеградській четвірці. 8 квітня 2020 року було схвалено спільну заяву міністрів закордонних справ В4, у якій ті повідомляли, що на фінансування програми допомоги країнам Східного партнерства виділено 250 тис. євро. Ці гроші спрямували передусім на практичне посилення медичної, соціальної, економічної стійкості вразливих груп населення країн Східного партнерства, які постраждали від наслідків пандемії COVID-19.

В Україні реалізування проєктів у межах цієї програми було зосереджено на двох пріоритетних областях – Чернівецькій, що тривалий час була найбільш уражена поширенням COVID-19, а також у Луганській, яка нині має послаблену медичну інфраструктуру. Поміж конкретних отримувачів допомоги були Чернівецька обласна клінічна лікарня, Чернівецька міська лікарня № 1, Луганська обласна дитяча клінічна лікарня в Лисичанську, Луганський обласний кардіологічний диспансер. Крім того, ці кошти

посприяли ініціативі з надання невідкладної медичної допомоги на КПВВ «Станиця Луганська», що дало змогу забезпечити зазначені медичні заклади відповідним обладнанням і підтримати персонал, який працює в складних умовах пандемії.

– *Українські працівники доволі затребувані серед чеських роботодавців. Які труднощі виникають в українців під час працевлаштування? Яких заходів уживає посольство в боротьбі проти нелегального найму на роботу?*

– За даними Чеського статистичного інституту, нині в Чеській Республіці офіційно перебуває близько 180 тис. українців. Майже половина з них приїхали для працевлаштування. Зазвичай у тих наших громадян, які із цією метою беруть участь в офіційних урядових програмах, як-от «Режим Україна» або «Проект Україна», не виникає якихось серйозних проблем. Вони здебільшого працюють за офіційно укладеними трудовими договорами, мають гарантовану зарплату, медичне страхування, повністю соціально захищені. Водночас багато хто, не бажаючи проходити досить складні і довготривалі бюрократичні процедури, погоджується на пропозиції сумнівних агенцій із працевлаштування та недобросовісних посередників. Як наслідок, такі громадяни стають жертвами шахраїв, не отримуючи зароблених грошей. Нерідко їх за незаконне працевлаштування депортують із території Чехії. Ми намагаємося проводити активну інформаційно-роз'яснювальну роботу, щоби переконати наших громадян не користуватися послугами посередників, однак, на жаль, такі випадки досі не є поодинокими.

Коли громадяни звертаються до нас у зв'язку з порушенням їхніх прав, консули докладають усіх зусиль для того, щоб у межах нашої компетенції надати таким людям допомогу. Зокрема, ми намагаємося розв'язати проблему безпосередньо з роботодавцем. Дуже часто це спрацьовує і громадяни отримують зароблені кошти. У протилежному разі готуємо звернення до відповідних чеських органів. Якщо ж для відновлення справедливості не залишається нічого іншого, крім як звертатися до суду, можемо порадити нашим громадянам досвідчених адвокатів.

– *У Чехії проживає чимало українців, які об'єднуються в різні громадські організації та беруть активну участь у культурно-освітній сфері. Якими напрацюваннями посольства спільно з діаспорою Ви можете поділитися?*

– На території Чехії справді діє понад 20 українських громадських організацій, зокрема чотири суботні школи. З усіма організаціями посольство налагодило тісну й конструктивну співпрацю. При посольстві створено Координаційну раду керівників українських громадських організацій. На її регулярних зустрічах ми обговорюємо питання, цікаві всім українцям Чехії, координуємо кроки, узгоджуємо плани діяльності.

У період пандемії українських культурних та інформаційних заходів у Чехії природно поменшало, але до цього життя діаспори тут було надзвичайно активним. Мало не щодня організовували якісь заходи – інколи навіть доводилося вибирати, куди піти, бо акції минали майже одночасно. Переконали: щойно обмеження, які спричинила пандемія, скасують, повноцінне життя українців у Чехії буде швидко відновлено.

Також хотів би наголосити, що посольство спільно з українськими діаспорними організаціями докладає значних зусиль для збереження пам'яті про видатних українців, похованих на території Чехії. Із цією метою в співпраці з громадською організацією «Український меморіал» ми зуміли зібрати та систематизувати інформацію про тамтешні українські поховання. Результатом став електронний каталог, з яким можна ознайомитися на вебсторінці: <http://www.ukrmemorial.eu/>. Окрім цього, протягом 2017–2020 років ми впорядкували 37 українських місць пам'яті на території ЧР: українські меморіали та поховання в містах Прага, Подебради, Ліберець, Брно, Пржибрам, Пардубіце, Градець-Кралове, Йозефов, Мельник.

– Українська молодь часто обирає Чехію для здобуття вищої освіти. На Вашу думку, які причини такої зацікавленості українських випускників? Що б Ви могли їм порадити?

– Ви маєте рацію. 2020 року в Чеській Республіці навчалося понад 3600 студентів з України, і це число постійно зростає. Українських студентів насамперед приваблює те, що в Чехії, якщо навчатися чеською мовою, освіта для іноземців безкоштовна. І, крім того, надзвичайно якісна – чеські дипломи визнають майже в усіх країнах світу, що дає випускникам закладів вищої освіти широкі можливості для професійної реалізації не лише в Чехії. Свою роль, очевидно, відіграє і мовна близькість, зручне географічне розташування Чехії в центрі Європи, багата культурна спадщина країни та висока якість життя. Водночас ми зацікавлені в тому, щоби після отримання освіти в Чехії наша молодь поверталася в Україну й застосовувала набуті знання для розбудови своєї держави.

– Поширення пандемії COVID-19 помітно вплинуло на дипломатію і дало державам поштовх до пошуку нових форм діяльності. Чи важко було перелаштувати роботу посольства?

– Пандемія стала для нас великим викликом. Через коронавірус ми були змушені відмовитися від більшості звичних форматів нашої роботи – не лише двосторонніх візитів, бізнес-форумів і засідань комісій, а й переосмислити традиційні форми представлення української культури за кордоном: наприклад, участь у Празькому книжковому ярмарку чи проведення фестивалю українського кіно. Довелося майже всю роботу, де це було реально, перенести в онлайн. І хоча такий формат має, звісно, деякі

свої переваги, та все ж особистого спілкування між людьми ніщо не може замінити. Тому сподіваємося, щойно це стане можливим, повернутися до звичного робочого ладу.

У період найбільшого загострення пандемії – у березні – квітні 2020 року – посольство змушене було докласти значних зусиль для того, щоб евакуювати із Чехії наших громадян, які через закриття кордонів не могли дістатися додому. Тоді нам удалося організувати відправку в Україну літаками, потягами й автобусами тисяч українців, а тим, хто тут залишився, допомогти з проживанням і харчуванням.

Довелося переформатувати й роботу консульського відділу посольства. Щоб уникнути скупчення людей та мінімізувати ризик інфікування, ми змушені були повністю відмовитися від приймання громадян у так званій живій черзі. Тепер усі відвідувачі мають реєструватися онлайн на конкретний час і день.

– *Пане Посол, які плани й перспективи діяльності має Посольство України в Чеській Республіці на найближчі роки?*

– Основними завданнями посольства, як загалом і будь-якої іншої української установи за кордоном, є представлення України в державі перебування й підтримання офіційних відносин, відстоювання національних інтересів України, виконання консульських функцій, зокрема захист прав та інтересів громадян і юридичних осіб України за кордоном.

Незмінною стратегічною метою на найближчу перспективу для нас, безумовно, є забезпечення підтримки з боку Чехії за двома вже зазначеними напрямками: боротьба проти російської агресії та курс України на інтеграцію до ЄС і НАТО. У цьому контексті пріоритетом нашої роботи буде координування дій з Урядом Чехії, який сформує за результатами парламентських виборів у країні в жовтні 2021 року, щодо врахування інтересів України під час прийдешнього головування Чехії в Раді Європейського Союзу в другій половині 2022 року.